

Osmanlı Diplomasisinde Bir Kaynak: Nâme-i Hümâyûn Defterleri ve 7 Numaralı Defterin Tanıtımı

A Source in Ottoman Diplomacy: The Book of Nâme-i Hümâyûn and the Presentation of Book 7

Havvanur Sarı*

Öz

Osmanlı arşivinin en önemli defter serilerinden biri olan nâme-i hümâyûnlar, Osmanlı padişahları tarafından, bağımsız ya da Osmanlı Devleti'ne bağlı, yarı bağımsız hükümdarlara gönderilen mektupları ifade etmek için kullanılmaktadır. Nâme-i hümâyûnlarda Osmanlı Devleti'nin diğer dış devletlerle olan münasebetleri ve onlara karşı izlediği politikalarla ilgili bilgiler bulunmaktadır. Bu açıdan birinci elden kaynak niteliğindeki bilgilerin tespiti için bu tür belgelerin incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Araştırma da 1720 -1741 yılları arasında kaleme alınmış olan 7 Numaralı Nâme-i Hümâyûn Defterinin özellikleri, kapsamı ve içeriği üzerinde durulmuştur. Ayrıca araştırmada nâme-i hümâyûn defterlerinin Osmanlı diplomasisindeki kaynak değerinin nasıl olduğu sorusunun cevabı verilmiştir. Çalışmada ki değerlendirmeler için 7 Numaralı Nâme-i Hümâyûn defteri transkribe edilmek suretiyle, belgelerin genel özellikleri ortaya çıkartılmıştır. Ardından bunlardan bir belge somut bir örnek olması açısından incelenerek, diplomatik açıdan tahlil edilmiştir. Çalışmada yapılan değerlendirmeler neticesinde nâme-i hümâyûn defterlerinin içeriğinde Osmanlı padişahlarının cülus haberi, savaş ve barış kararları, atamalar gibi bilgilerin varlığı tespit edilmiş olup nâmelerin yazılış bakımından beşaretnâme, fetihnâme ve tehditnâme olmak üzere üç kısma ayrıldığı belirtilmiştir. İlgili tespit ve değerlendirmeler için konuyla ilgili başlıca araştırma eserlerinden de yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular sonucunda Nâme-i Hümâyûn defterinin Osmanlı diplomasisinin önemli kaynaklarından birisi olduğu ve defterde toplam 398 adet yazışmanın gerçekleştiği bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca defterde en çok yazışmanın gerçekleştiği devletlerin Rusya, İran ve Kırım olduğu da tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı Diplomasisi, Arşiv, Nâme-i Hümâyûn.*

Abstract

Nâme-i hümâyûnlar, one of the most important notebook series of the Ottoman archives, is used by the Ottoman sultans to refer to letters sent to independent or semi-independent rulers of the Ottoman Empire. In Nâme-i hümâyûn, there is information about the relations of the Ottoman Empire with other foreign states and the policies that it pursues against them. In this respect, it is necessary to examine and evaluate such documents in order to determine first hand source information. In this research, the features, scope and content of the Nâme-i Hümâyûn Book numbered 7 between 1720 and 1741 were emphasized. In addition, the answer to the question of the source value of Nâme-i Hümâyûn books in Ottoman diplomacy was given in the research. The main research works on the subject were also used for the related determinations and evaluations. As a result of the findings obtained from the research, it was found out that the Nâme-i Hümâyûn book was one of the important sources of Ottoman diplomacy and that a total of 398 correspondences took place in the book. In addition, it was determined that the most correspondent states were Russia, Iran and Crimea. In the data obtained from the document, which is also an example of Beşaret-nâme, it is seen that the roots of Nâme-i Hümâyûn are not statically found and this changes under diplomacy between the parties.

Keywords: Ottoman Diplomacy, Archive, Nâme-i Hümâyûn.

* Karamanoğlu Mehmed Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, havvanursari9123@gmail.com; ORCID: orcid.org/0000-0002-9312-6694

Giriş

Tarih biliminin beslendiği en önemli kaynak hiç şüphesiz arşiv belgeleridir. Bir uç beyliği olarak tarih sahnesine çıkan Osmanlı Devleti de arşivcilik konusunda büyük özen göstermiş, her kurum kendiyile alâkalı konularda defterler kaleme almıştır¹. Bu bakımdan Osmanlı arşivleri çok zengin bir içeriğe sahiptir². Osmanlı Devleti'nde gerek iç gerekse dış devletlerle yazışmalar sonucunda birçok önemli belge ortaya çıkmıştır. Tarih araştırmalarında ana kaynak olarak kabul gören bu arşiv vesikalarının başlıcaları Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yer alan Mühimme Defterleri, Hatt-ı Hümayûn, Şer'iyeye Sicilleri, Ahidnâme Defterleri, Nâme-i Hümayûn Defterleri vb. tasnifler yanında Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde tespit edilebilen vesikalar ile yayınlanmış bazı arşiv belgeleri oluşturmaktadır³.

Hiç şüphesiz Osmanlı arşiv belgeleri arasında yer alan nâme-i hümayûn defterleri de Osmanlı diplomasi tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Osmanlı hükümdarları tarafından İslam(Kırım, Mekke-i Mükerreme, İran, Fas, Tunus, Bağdat v.d, Hıristiyan (Rusya, Avusturya, Venedik, İsveç, İngiltere) yabancı bir hükümdara veya Osmanlı Devletine bağlı imtiyazlı olan bölgelere gönderilmiş olan mektuplara “*Nâme-i Hümayûn*” denilmektedir⁴. Divân-ı Hümayûn kaleminde diplomatik bir lisanla hazırlanmış olan nâme-i hümayûn defterleri Osmanlı tarihine ilişkin birçok alanda bilgi sunmaktadır. Bugün Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde on sekiz adet nâme-i hümayûn defteri bulunmaktadır. Bu defterlerdivan-ı hümayûn defterleri kataloğuna kaydedilmişlerdir⁵.

Osmanlı Devleti'nin diğer dış devletlerle olan münasebetlerini, onlara karşı izlediği politikaları ve ekonomik yapısını incelemek Osmanlı diplomasi tarihine ışık tutmak açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu açıdan nâme-i hümayûn defterlerinin incelenmesi ve yorumlanması ile ilgili mevcut literatürde önemli çalışmalar bulunmaktadır⁶. Bu çalışmalardan bir kısmı defterlerin transkripsiyonu ve kısaca hükümlerin özetlenmesi şeklindedir.

¹ Harun Baştürk, „9 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin Transkribi ve Değerlendirmesi (s.1-115) (H.1186-1218/M.1772-1803), 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek lisans tezi, Kilis 2016), s. 1.

² Nejat Göyünç, “Türk Kültür Tarihi Bakımından Arşivlerimizin Önemi”, *Belleter*, C. 37, S. 147, Ankara 1973, s. 305.

³ Hacer Çıtlık, 4 Numaralı Name-i Hümayûn Defteri Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (H. 1203-1206/ M. 1788-1792), 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek lisans tezi Kilis 2014), s. 2.

⁴ Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili* (Diplomatik), İstanbul 1994, s. 146.

⁵ Serhat Kuzucu ve Hacer Çıtlık, “Osmanlı Tarih Yazımında Önemli Bir Kaynak: Nâme-i Hümayûn Defterleri ve 4 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin Belge Özetleri,” *OTAM*, S. 40, Ankara(2016): s. 148; Uğur Kurtaran, *Osmanlı Diplomasi Tarihinden Bir Kesit Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri (1526-1791)*, Kahramanmaraş 2009, s. 17-18; Uğur Kurtaran-Esme Çimen, “Nâme-i Hümayûn Defterlerinin Kaynak Değeri ve Altı Numaralı Defterin Tanıtımı”, *Yeni ve Yakınçağlarda Osmanlı Diplomasisi*, (Ed. Ahmet Dönmez), Ankara 2019, s. 14.

⁶ Başlıca çalışmalar şunlardır; Harun Baştürk, 9 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin Transkribi ve Değerlendirmesi (s.1-115) (H.1186-1218/M.1772-1803), Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, Kilis 2016); Serhat Kuzucu ve Hacer Çıtlık, “Osmanlı Tarih Yazımında Önemli Bir Kaynak : Nâme-i Hümayûn Defterleri ve 4 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin Belge Özetleri,” *OTAM*, S. 40, Ankara (2016); Hacer Çıtlık, 4 Numaralı Name-i Hümayûn Defteri Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (H. 1203-1206/ M. 1788-1792), Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek lisans tezi, Kilis 2014); Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili* (Diplomatik), (Ankara 2013); Murat vd. *Kırım Hanlarına Name-i Hümayûn (2 Numaralı Name Defteri)*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İstanbul 2013; Uğur Kurtaran, “Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar

Çalışmamızın konusunu “1720-1721 yılları arasında Sultan Ahmet ve Sultan Mahmut dönemlerinde yabancı devletlerle yapılan yazışmaların tutulduğu 7 numaralı Nâme-i Hümayûn defteri oluşturmaktadır.

Literatürde 7 numaralı Nâme-i Hümayûn Defteriyle ilgili herhangi bir çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede çalışmada Osmanlı diplomasisinin önemli bir kaynağını oluşturan Nâme-i Hümayûn defterlerinden birisi olan 7 Numaralı Defterin tanıtımı yapılacaktır. Temel amaç, nâme-i hümayûn defterlerinin genel özelliklerini ve tarih araştırmalarındaki önemini ortaya çıkarmak ve bu çerçevede 7 Numaralı Defterin şekil ve içerik özelliklerini yansıtmaktır. Bu sebeple 7 numaralı Nâme-i Hümayûn Defteri üzerine çalışma yapılmaya karar verildi. Böylece 1720-1740 yılları arasındaki Osmanlı Devleti'nin dış ilişkilerdeki diplomasisi ortaya konularak bu alana katkı sağlanması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda üç ana başlıktan meydana gelmekte olan çalışmamız da ilk olarak; Osmanlı diplomasi tarihinin gelişimi ve diplomasi kaynakları ele alınmış, ardından nâme-i hümayûn defterlerinin kaynaklık değeri üzerinde durulmuş üçüncü bölümde ise 7 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defteri içerik ve şekil bakımından incelenmiştir. Bu noktada çalışmanın temel problematiğini oluşturan üçüncü bölümde ilgili defterin genel nâme-i hümayûn defterine benzer ve farklı yanlarının tespiti yapılmıştır.

1. Osmanlı Diplomasisi ve Kaynakları

Diploma kelimesi Grekçe asıllı bir kelime olup “ikiye katlanmış şey, katlanmış kâğıt” anlamına gelen “diploma” sözcüğünden gelmektedir⁷. Diplomasi kelimesi ile ilgili tarihçilerin farklı tanımları mevcuttur. Ali İbrahim Savaş diplomasi kelimesi “*resmî temsilciler aracılığıyla devletlerarasındaki ilişkileri yürütme işi ya da sanatı*” olarak ifade etmektedir⁸. Diplomasinin, Harold Nicolson'a göre ise iki anlamı vardır: Dar anlamda diplomasi, hükümetlerin resmi temsilcileri olan diplomatlar aracılığıyla gerçekleştirdikleri karşılıklı haberleşme ve görüşmeler süreciyken; geniş anlamda diplomasi, bir ülkenin dış politikasında kullanılan çeşitli siyasal etkileme yöntem ve tekniklerini ifade etmektedir⁹. Kısaca uluslararası ilişkilerin savaşla değil de barışçıl yol ve araçlarla yürütülmesi anlamına gelen bir kavramdır¹⁰. Oral Sander'e göre; “*Dış politika; bir devletin uluslararası sistemden beklentilerini, yani amaçlarını ifade eder. Diplomasi ise, bu amaçlara ulaşmak için kullanılan araç ve mekanizmalar ile kullanılan yöntemleri içerir*” şeklinde ifade

ile Bu Kaynakların İncelenmesindeki Metodolojik ve Diplomatik Yöntemler Üzerine Bir Değerlendirme”, *OTAM*, S. 38, Ankara (2015), Timuçin Kodaman-Ekrem Yaşar Akçay, “Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 22, Ankara (2010) ; Ali İbrahim Savaş, “Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi”, *Osmanlı*, C. I, İstanbul 1999; Bk. Tuğba Bozkır, *Name-i Hümayun Defterlerine Göre XVIII.Yüzyılda Osmanlı Özbek Münasebetleri*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (Yüksek lisans tezi), Kahramanmaraş 2009 ; Salih Tunç, “Osmanlı Sultanı III. Selim'den Fransa Kralı Louis XVI'nin Selim III.'e Namesi”, *Mediterranean Journal of Humanities*, C. VIII, S. 1, Antalya 2018, s. 367-368; Hilal Çifçi, *Osmanlı-Safevi İlişkilerinin Diplomatik Dili*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora tezi, Çankırı 2015); Gökhan Erdem, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sürekli Diplomasiye Geçiş Süreci*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim Dalı (Yüksek lisans tezi, Ankara 2008); Uğur Kurtaran-Esme Çimen, “Nâme-i Hümayûn Defterlerinin Kaynak Değeri ve Altı Numaralı Defterin Tanıtımı”, *Yeni ve Yakınçağlarda Osmanlı Diplomasisi*, (Ed. Ahmet Dönmez), Grafiker Yayınları, Ankara 2019, s. 13-57.

⁷Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Mübahat S. Kütükoğlu, (İstanbul, 1994) “Diplomatik” maddesi.

⁸ Ali İbrahim Savaş, *Osmanlı Diplomasisi*, İstanbul 2007, s. 9; Uğur Kurtaran, “Heinrich Christoph Freiherr Von Penkler'in İstanbul Elçiliği Ve Falliyetleri”, *Cappadocia Journal Of History And Social Sciences*, Vol: 10, April-2018, s. 223.

⁹ Timuçin Kodaman ve Ekrem Yaşar Akçay, “Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 22, s. 75-76.

¹⁰ Ahmet Emin Dağ, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*, İstanbul 2004, s. 146.

etmektedir¹¹. Daha geniş bir tanım yapan Uğur Kurtaran diplomasiyi bir devletin diğer devletler ile olan ilişkilerinde barışı esas alan ve askeri ve siyasi pozisyonuna göre süreç içerisinde değişen ilişkilerin tamamı olup, farklı zamanlarda farklı çıkarları yansıtan dış politikaların etkileşim sürecidir şeklinde tanımlamaktadır¹².

Tarihin en büyük imparatorluklarından biri olan Osmanlı Devleti, güçlü bir devlet olduğu toprak bütünlüğü ve egemenliği Avrupa tarafından tehdit edilmediği sürece, “*ad hoc*” diplomasiyi gücünün ve üstünlüğünün bir belirtisi ve temel dayanağı olarak kullanmıştır¹³. XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti’nin uyguladığı bu temel diplomatik anlayış hiçbir Avrupalı Hristiyan devletini kendisiyle eşit görmeme ve daimi barış içinde olmama anlayışıdır¹⁴. Ancak zaman içerisinde zayıflamasıyla birlikte sürekli diplomasiye geçmiştir. Bu noktada Osmanlı diplomasisinin gelişim tarihi, Osmanlı Devleti’nin gelişim süreciyle paralel olarak ilerlemiştir. Bu nedenle Osmanlı diplomasi tarihi incelenirken, devletin kuruluşundan itibaren izlediği dış politika ve iç politik gelişmelerin dış politikayı nasıl etkilediğinin bilinmesi gerekmektedir¹⁵. Osmanlı Devleti’nde XVI. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar yapılan antlaşmaların ortak özelliği siyasi anlamda tek taraflı olarak hazırlanan ve karşı tarafın kabul ettiği belgeler şeklinde düzenlenmiş olmalarıdır. Ancak XVII. yüzyılın sonlarında imzalanan 1699 tarihli Karlofça Antlaşması ile Osmanlı diplomasisi çok büyük bir prestij kaybına uğramıştır. Bu Antlaşma ile sadece tarihinde ilk toprak kayıpları yaşanmamış aynı zamanda ilk kez yabancı bir devletin tavassutu kabul edilmek zorunda kalınmıştır. Karlofça Antlaşması ile Rus Çar’ının “*Çarlık*” unvanını kabul eden Osmanlı Devleti’nin dış politikası ve diplomasi anlayışı bu olayla birlikte önemli bir değişim geçirmiştir¹⁶. Bu değişim neticesinde Osmanlı Devleti’nde ilk toprak kaybı 1718 Pasarofça Antlaşması ile yaşanmış olup, anlaşmayla Avrupa’ya karşı izlenecek dış politika gaza yerine savunma prensibine dayalı politikalarından oluşmaktadır¹⁷. Osmanlı Devleti ilk defa Batı merkezlerine geçici surette elçi göndermeye başlamış Pasarofça ile başlayan karşılıklı diplomasi sürecinden 1793 yılında III. Selim Dönemi’nde ilk kez daimî elçiliklerin açılmasıyla birlikte “sürekli diplomasi” anlayışına geçmiştir. III. Selim’in başlattığı bu süreç 1815 Viyana Kongresi ve sonrasında 1818 yılında yapılan ve uluslararası kor diplomasi kurallarının belirlendiği Aix la Chapella Antlaşması’na kadar devam etmiştir. Bundan sonra diğer Avrupa devletleri gibi Osmanlı Devleti de uluslararası diplomasi kurallarını benimsemiştir¹⁸. Tüm bu bilgilerin yanında Osmanlı diplomasisinin

¹¹ Oral Sander, *Anka’nın Yükselişi ve Düşüşü Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme*, (Ankara 2008), s. 13; Selim Hilmi Özkan, *Osmanlı Devleti ve Diplomasi*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 25vd.

¹² Uğur Kurtaran, “Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar İle Bu Kaynakların İncelenmesindeki Metodolojik ve Diplomatik Yöntemler Üzerine Bir Değerlendirme”, *OTAM*, S. 38, Ankara (2015): s. 109.

¹³ Kodaman ve Akçay, “Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye’ye Bıraktığı Miras”, s. 81-82.

¹⁴ Ali İbrahim Savaş, “Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi”, *Osmanlı*, C. I, Ankara 1999, s. 645.

¹⁵ Uğur Kurtaran, “Sultan Birinci Mahmud’un Rusya’ya Verdiği 1739 Tarihli Ahidnâmenin Diplomatik Açısından Tahlili”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXIX, S. 1, İzmir (2014): s. 215.

¹⁶ Selim Hilmi Özkan, *Amcazâde Hüseyin Paşa (1644-1702)*. Saarbrücken: Türkiye Alim Kitapları, 2015, s. 82; Kurtaran, “Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar”, s. 115; Aynı Müellif, “Karlofça Antlaşması’ndan Sonra İstanbul’a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırlanması ve Yapılan Harcamalar”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XXXVII / S. 63, (2018): s. 335.

¹⁷ Mehmet Alaaddin Yalçinkaya, “XVIII. Yüzyıl: İslahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)”, *Türkler*, C. 12, Ankara (2002): s. 475.

¹⁸ Uğur Kurtaran, “Karlofça Antlaşması’nda Venedik, Lehistan ve Rusya’ya Verilen Ahidnamelerin Genel Özellikleri ve Diplomatik Açısından Değerlendirilmesi”, *TAD*, C. XXXV, S. 60, Ankara (2016): s. 104-105.

gelişim sürecinin anlayabilmek için Osmanlı diplomasisinin vazgeçilmez kaynaklarından olan Nâme-i Hümayûn, Ahitnâme-i Hümayun, Sefaretname ve Sınır Tahdit Raporlarını incelemek oldukça önem arz etmektedir. Bahsedilen birinci elden kaynaklar aşağıda sırasıyla ele alınmış olup bunlar içinde yer alan nâme-i hümayûnlar makalenin ikinci kısmında ele alındığı için bu bölümde ayrıca değinilmemiştir.

1.1. Osmanlı Diplomasi Kaynakları

1.1.1. Ahitnâme-i Hümayûn

Vasiyet etmek, ısmarlamak, yemin edip söz vermek, eman vermek ve zimmetine almak anlamına gelen ahidnâme Osmanlı klasik döneminde yabancı devletlerle yapılan antlaşmalar ile bu devletlere verilen imtiyazlar için kullanılan bir tabirdir. Ahidnâmeler, İslam hukuku ve Hanefi mezhebine göre şeyhülislamın fetvası ile yabancı devlet tebaasına verilen belgelerdir¹⁹. Ahidnâmeler verilmiş nedenlerine göre sulh ahidnâmeleri ve ticaret ahidnâmeleri olmak üzere iki kısma ayrılır. Sulh ahidnâmelerinde savaşın sona ermesi üzerine iki taraf temsilcilerinin hazırladığı temessükler karşılıklı olarak verilirdi. Bu temessüklerde yer alan şartlara göre divan kaleminde hazırlanan ahidnâmeye padişahın tuğrası çekilir ve iki tarafın hazırladığı nüshalar sınırda belirlenen bir noktada onaylanmış şekliyle teslim edilirdi. Ticarî ahidnâmeler ise Osmanlı topraklarına kendi bayrağı altında gelerek ticaret yapmak isteyen yabancı devletlere verilirdi²⁰. Ahidnâmeler kayd-ı hayat şartı ile verilmektedir. Yani onu veren padişahın ölümü ya da başka nedenlerle tahtta değişim yaşanması halinde, diğer bütün fermanlar²¹. ve beratlar²². Gibi verilen ahidnâmeler de hükümsüz sayılırdı. Ahidnâmeler, ancak yeni padişahın tecdid etmesi halinde yeniden geçerlilik kazanırdı. Ahidnâmeler, tarafların ahidnâme şartlarına uymaması üzerine geçerliliğini yitirebilirdi²³.

Ahidnâmeler, davet rüknü ile başlar. Bu bölümde Allah'ın adı ile Hz. Peygamber ve dört halifenin adları zikredilip, Allah'ın yardımı ve Peygamberin şefaati istenirdi. Daveti, padişahın tuğrası ve başlangıç formülü takip eder, daha sonra padişahın sıfatlarının ve ecdad isimlerinin sayıldığı unvan denilen kısma geçilirdi²⁴. Unvan bölümünden sonra genellikle “Sen ki” ifadesiyle başlayan Osmanlı belgelerinde muhatabın sıfatlarının sayıldığı hitap cümlesinin yer aldığı elkab ve güzel dilekleri içeren dua bölümleri yer alırdı²⁵. Nakil bölümünde ise ahidnâmenin verilmiş sebebi ve şartları açıklanırdı. Naklin içeriği, ahidnâmenin mahiyetine göre değişiklik gösterir. Savaş sonrasında imzalanan bir ahidnâme(sulh ahidnâmesi) ise, nakil iki devlet arasında düşmanca ilişkilerin bulunduğu, ancak dostluğun kurulmasının gerektiği, aracı devlet ve elçilerin adları, görüşmelerin yapıldığı yer, antlaşma maddeleri, geçerlilik süresi gibi hususlar yer alır. Ahidnâme şartlarını içeren temessükler, iki tarafça kabul edilip, onaylanır ve

¹⁹Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Mübahat S. Kütükoğlu (İstanbul 1988), “Ahidnâme” maddesi.

²⁰ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s. 168.

²¹ Dîvân-ı Hümayun veya Paşakapısı'ndaki divanlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve üzerinde tuğra bulunan padişah emirlerinin genel adıdır. Bk Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Mübahat S. Kütükoğlu, (İstanbul 1995), “Ferman” maddesi.

²²Bir memuriyete tayin, bir gelirden tahsis, bir şeyin kullanılma hakkı, bir imtiyaz veya muafiyetin verildiğini gösteren ve padişahın tuğrasını taşıyan belge. Bk. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Mübahat S. Kütükoğlu, (İstanbul 1992), “Berat” maddesi.

²³Abdullah Zararsız, *16/4 Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri “Venedik Ahidname Defteri”(Transkripsiyon-Değerlendirme)*, Akdeniz Üniversitesi (Yüksek lisans tezi), Antalya(2015): s. 4.

²⁴ Meryem Kaçan Erdoğan, “1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnâmesi”, *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. IV, S. 1, Eskişehir(2003): , s. 65.

²⁵ Kurtaran, “Karlofça Antlaşması'nda Venedik, Lehistan ve Rusya'ya Verilen Ahidnamelerin Genel Özellikleri”, s.106.

yürürlüğe girerdi²⁶. Ticarî imtiyazları içeren ticaret ahidnâmelerinin naklinde ise ahidnâmeyi isteyen taraf ve tevdid olup olmadığı gibi noktalara değinilirdi. Ancak sulh ahidnâmeleri içinde de ahidnâmeli devletler tebaasına ticaret alanında tanınmış haklar yer alabilirdi. Ahidnâmenin sonunda, ahidnâme şartlarına uyulacağına dair söz verilir, tarih belirtildikten sonra *mahall-i tahrir* yeri olarak ahidnâmenin yazıldığı yere işaret olunurdu²⁷.

1.1.2. Sefaretnâme

Osmanlı diplomasi tarihi hakkında son derece mühim tarihi kaynaklar arasında olan sefaretnameler, Osmanlı Devleti'nin yabancı ülkelere gönderdikleri sefirlere ve bunların gözlemleri ile vazifelerini nasıl yerine getirdiklerine dair kaleme aldıkları raporlardır²⁸. Bunlar sefirler tarafından bizzat yazıldığı gibi sefirin maiyeti halkından biri tarafından da kaleme alınır²⁹. Osmanlılardaki uygulamayı özgün kılan husus ise, dış ilişkilerde diğer Avrupa devletlerinde olduğu gibi dâimî elçiliklerin çok geç açılması (1792), dolayısıyla olağan üstü durumlar sebebiyle gönderilen elçilerin raporlarının kendine has bir tür ve kaynak oluşturmasıdır³⁰. Elçiler aracılığıyla kurulan karşılıklı diplomatik münasebetler, Osmanlı elçilerine ve diğer ülke elçilerine kültürel ve sosyal bağlamda birbirilerini tanıma fırsatı elde etmektedir. Osmanlı diplomasisinin en önemli kaynaklarından biri olarak kabul edilen sefaretnâmelerin incelenmesi Osmanlı diplomasisi için çok önemli bilgileri ortaya çıkarmaktadır³¹.

1.1.3. Sınır Tahdit Raporları

Yunanca “sinoron” dan gelmektedir ve kavramsal anlamda iki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi ve hudut/kenar anlamına gelmektedir³². Sınırların bu özelliği onu değişken bir kavram haline getirmektedir ve bu değişimler taraflar arasındaki antlaşmalar yoluyla belirlenmektedir³³.

Osmanlı diplomasi uygulamalarından birisi olan ve Osmanlı Devleti'nin diğer devletleri ile olan münasebetlerinde oldukça önem arz eden diplomatik konulardan birisi de herhangi bir antlaşma sonrasında belirlenen yeni sınırların tahdit ve tespit işlemleridir³⁴. Elçilerin sefaret raporlarını tamamlayıcı bir özellik gösteren sınır tahdit raporları, herhangi bir antlaşma sonucunda sınırların belirlenmesi amacıyla görevlendirilen sınır tahdit komisyonlarının kaleme aldıkları raporlardır³⁵. Bu raporlar iki devlet arasındaki

²⁶ Kütükoğlu, “Ahidnâme”, s. 536.

²⁷ Erdoğan, “1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnâmesi”, s. 66.

²⁸ Faik Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnâmeleri*, (Ankara 1987), s. 12.

²⁹ Türkan Polatçı, “Osmanlı Batılılaşmasında Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Paris Sefaretnamesi'nin Önemi”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* C.II, S. 2, Çankırı (2011): s. 250.

³⁰ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Kemal Beydilli, C. XXXVI, (İstanbul 2009), “Sefaretnâme”, s. 289.

³¹ Kurtaran, “Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar”, s. 127.

³² Uğur Kurtaran, “XVIII. Yüzyıla Ait Hudutname ve Sınır Tahdit Örneği: Karlofça Antlaşması'na Göre Belgrad Sınırlarının Belirlenmesi”, *Osmanlı Diplomasi Tarihi Kurumları ve Tatbiki*, (Ed: Mehmet Alaaddin Yalçınkaya-Uğur Kurtaran), Grafiker Yayınları, Ankara (2018): s. 122.

³³ Uğur Kurtaran, “Küçük Kaynarca ve Yaş Antlaşmaları Arasında Eflak ve Boğdanda Hudutların Belirlenmesi ve Esirlerin Serbest Bırakılması (1774-1793)”, *III. Uluslararası Al-Farabi Sosyal Bilimler Kongresi*, Ankara, 9-11 Kasım (2018): s. 30.

³⁴ Uğur Kurtaran “Pasarofça Antlaşması'na Göre Yapılan Sınır Tahdit Çalışmaları ve Belirlenen Yeni Sınırlar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. XI, S. 25, Samsun (2018): s. 2; Aynı müellif, “Ottoman-Austria Border Determination Works And Newly Determined Borders According To The Treaty Of Belgrade Of 1739”, *Belgrade 1521-1867*, (Ed. Dragana Amedoski), Belgrade 2018, s. 169-171.

³⁵ Kurtaran, “Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar”, s. 129.

sınırların ne şekilde tespit edildiğini anlamının yanında iki devlet arasında karşılıklı gelip giden elçilerin sefaret görevlerini tamamlayıcı özelliklere de sahipti³⁶. Osmanlı diplomasisinin önemli kaynaklarından biri olan sınır tahdit raporlarının incelenmesi ve değerlendirilmesi Osmanlı diplomasi anlayışını ve diğer devletlerle olan ilişkilerinin tespiti açısından oldukça önemlidir³⁷.

2. Nâme-i Hümâyûn Defterleri

Osmanlı Devleti hüküm sürdüğü yıllar boyunca birçok kıtada çeşitli devletlerle ilişki içinde olmuş ve gücünün nispetinde bir diplomasi anlayışı uygulamıştır. Bu sebeple Osmanlı Devleti'nin uyguladığı diplomasi anlayışını kavrayabilmemiz açısından nâme-i hümâyûn defterleri büyük önem arz eder³⁸. Nitekim nâme-i hümâyûnlar Osmanlı padişahlarının yabancı devletlerin hükümdarları yanında vasal durumundaki beylere, imtiyazlı bölgelerin idarecilerine yolladığı mektuplarla, onların cevaplarının kaydedildikleri defterlerdir³⁹. Bunların bir sûreti ile gelen cevaplar "Nâme Defterleri" adlı defterlere kaydolur ve Divân Sicilleri'nden sayılırdı⁴⁰. Ayrıca, padişahlar tarafından önemli olan devlet işlerine dair bilhassa sadrazama hitaben yazılan bazı hatt-ı hümâyûnlar ile muâhedenâme, tasdiknâme, temessük gibi belgelerin de suretleri bu defterlere aynen kaydedilmekteydi⁴¹. Osmanlı hükümdarlarının cüluslarında yeni padişahın hükümdarlığını bildirmek üzere dost ve civar ülkelere elçi gönderildiği gibi, sefir gitmeyen devletlerin sefirlerine de hükümdarın tuğrasıyla nâme-i hümâyûn verilir ve bu sefirlerde nâmeleri kendi hükümdarlarına gönderirlerdi⁴². 1699 yılından önce yazılan bu nâme-i hümâyûnlar, mühimme defterlerine kaydedilirken, bu tarihten sonra ise nâme-i hümâyûn defterleri'ne kaydedilmeye başlanmıştır⁴³. Nâme-i hümâyûn defterleri Osmanlı Arşivi'nin en önemli defter serilerindedir. Bu seride 18 adet nâme-i hümâyûn defteri bulunmakla beraber ilk defterin başlangıç tarihi 1699, son defterin bitiş tarihi ise 1918'dir. Bu defterler genel olarak incelendiğinde sadece gönderilen nâme-i hümâyûnların değil gelen nâme ve mektuplar ile diplomatik niteliği bulunan şair belgelerinin de kaydedildiği görülmektedir⁴⁴.

Nâme-i hümâyûnlarında ahitnâmelerde olduğu gibi yedi temel rüknü bulunmaktadır⁴⁵. Bu rükünler ferman ve beratlarla benzemekle birlikte, bazı noktalarda farklılık gösterir. Bu farklılıklar daha ziyade muhatabın doğrudan yabancı devlet hükümdarları olması ile ilgili olup, bu belgelerde gayr-i Müslimler için kullanılan ifadelerle sıklıkla rastlanabilir. Buna göre nâme-i hümâyûnlar da ahitnâmelerde olduğu gibi davet rüknüyle başlar ve ahitnâmelerle benzerlik gösterir⁴⁶.

Nâme-i hümâyûnlar yazılış ve şekil sebebi bakımından ikiye ayrılmaktadır.

³⁶ Ali İbrahim Savaş, "(1994-1995).Takrir-i Ahmed Merâmi Efendi Azak Muhaddidi Ahmed Meramî Efendi'nin 1740/1741 Sınır Tespit Çalışmaları Hakkındaki Raporu", *Belgeler*, C.XVI, S.20, Ankara(1994): s. 153.

³⁷ Kurtaran, "Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar", s. 130.

³⁸Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Zeynep Tarım Ertuğ, (İstanbul 2016) "Nâme-i Hümâyûn" maddesi.

³⁹Atilla Çetin, "Osmanlı Arşivlerinin Tarihçesi", *Osmanlı Arşivleri ve Osmanlı Araştırmaları S.*, İstanbul 1985, s. 57.

⁴⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi, İstanbul 2010, s. 94.

⁴¹ Kuzucu ve Çitlik, "Osmanlı Tarih Yazımında Önemli Bir Kaynak: Nâme-i Hümâyûn Defterleri ve 4 Numaralı Nâme-i Hümâyûn Defterinin Belge Özetleri", s.147.

⁴² Kurtaran, "Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar", s.124.

⁴³ Kuzucu ve Çitlik, "Osmanlı Tarih Yazımında Önemli Bir Kaynak: Nâme-i Hümâyûn Defterleri ve 4 Numaralı Nâme-i Hümâyûn Defterinin Belge Özetleri", s.147.

⁴⁴ Cebecioğlu vd., *Kırım Hanlarına Name-i Hümâyûn*, s. 3.

⁴⁵ Bu rükunlar ahitname-i hümâyûn kısmında ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

⁴⁶ Kurtaran, "Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar",s.124.

2.1.Şekil Bakımından

Şekil bakımından nâme-i hümâyûnlar iki kısma ayrılır. Bunlar şu şekildedir:

2.1.1. Tuğra Bulunanlar

Tuğra, nâme-i hümâyûnların bir rükün olmasına rağmen istisnasız hepsinin tuğra ihtiva ettiği söylenemez. Avrupa hükümdarları ile Mekke şerifleri ve Kırım Hanlarına gönderilen resmi mahiyetteki nâme-i hümâyûnlarda muhakkak surette tuğra bulunurdu⁴⁷. Nâme-i hümâyûnlar, hükümdarlara yazıldığı için tuğraları da son derecede özenli bir şekilde çekilmiş olup hemen hepsi de birer sanat şaheseridir⁴⁸.

2.1.2. İmza ve Mühr-i Hümâyûn Bulunanlar

Nâme-i hümâyûnlarda sanatkârane süslenmiş tuğralar yanında bazen Müslüman devletlere ve bağlı beylere yazılan nâmelerle gayri resmî mektupların tuğrasız gönderildiği de olurdu⁴⁹. Resmi mahiyetteki nâme-i hümâyûnlardan İran Şahları, Buhara Hanları gibi Müslüman hükümdarlara gönderilenlerle, Avrupa Devletleri hükümdarlarına gayr-ı resmi olarak yazılan nâme-i hümâyûnlarda tuğra bulunmamaktaydı⁵⁰. Bunun yerine name metninin sağ tarafta bulunan marjında padişahın imzası ile mührü yer alırdı. Nâme-i hümâyûn resmi olduğu takdirde Divan-ı Hümâyûn kaleminde altınla yazıldığı halde gayr-ı resmi olursa padişah tarafından kaleme alınırdı. Ancak nameyi bizzat imzalaması halinde de imzanın örneği yine divan kalemlerinde hazırlanıp gönderilirdi. İmzanın üzerine, yanı veya altına ise mühr-ü hümâyûn basılırdı⁵¹.

2.2. Yazılış Sebebi Bakımından

Name-i hümâyûnlar, yazılış sebebi bakımından Beşaret-nâme, İlan-nâme, Zafer-nâme, Fetih-nâme, Tehdit-nâme gibi isimler alırlar.

2.2.1. İlan-nâme /Beşaret-nâme

Mutlu ve müjdeli haber getiren yazı veya mektup anlamlarına gelen ilan-nâme ve beşaret-nâme Osmanlı padişahlarının tahta cüluslarında yeni padişahın hükümdarlığını bildirmek için dost ve komşu memleketlere birer elçi ile gönderilen nâme-i hümâyûnlar için kullanılırdı.

2.2.2. Fetih-nâmeler

Fetih-nâmeler Osmanlı padişahlarının yapmış oldukları fetihleri dost ve komşu ülkelere haber veren nâmelerdir⁵². Fetih-nâmeler diğer nâme-i hümâyûnlardan biraz farklılık göstermektedir. Diğerleri yabancı devlet hükümdarları ile Osmanlı Devleti'nin vasallarına yazıldığı halde fetih-nâmeler memleket dâhilindeki ileri gelen beylere de gönderilebilmektedir⁵³.

⁴⁷ Baştürk, *9 Numaralı Nâme-i Hümâyûn Defterinin Transkribi ve Değerlendirmesi*, s. 10.

⁴⁸ Songül Bediroğlu, *9 Numaralı Nâme-i Hümâyûn Defterinin Transkribi ve Değerlendirmesi (s.1-115) (H.1186-1218/M.1772-1803)*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek lisans tezi, Kilis 2014), s. 12.

⁴⁹Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Zeynep Tarım Ertuğ, C.II, (İstanbul 2009), "Name-i Hümâyûn" maddesi.

⁵⁰ Baştürk, *9 Numaralı Nâme-i Hümâyûn Defterinin Transkribi ve Değerlendirmesi*, s. 10-11.

⁵¹ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s.155.

⁵²Çifçi, *Osmanlı-Safevi İlişkilerinin Diplomatik Dili*, s. 30.

⁵³ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s.155.

2.2.3. Tehdit-nâmeler

Tehdit-nâmelerde diğer nâme-i hümayûnlardan farklı olarak çok ağır bir dil ve küçültücü bir ifade kullanılmaktaydı. Komşu bir devlet hükümdarının ahda yahut devletlerarası protokol kaidelerine riayet etmemesi ve cülus bildiren nâme-i hümayûna cevap vererek tebrikte bulunmaması gibi sebepler tehdit-nâme gönderilmesine sebep olmaktadır⁵⁴.

3.7 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defteri

Çalışmanın konusunu oluşturan 7 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defteri kayıtlı olduğu Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde A.(DVNS.NMH.d. Fonunda 7 numarada kayıtlı olan defter 30x19 cm ebadında toplam sayfa sayısı 655 varaktır. İncelediğimiz defter 16-643 sayfaları arasını kapsamaktadır. Defterin ön kapağında 1133-1153 şeklinde gün ve ay belirtilmeden tarihler yazılmıştır⁵⁵. Bu tarihler 1720 -1741 yılları arasına tekabül etmekte olup tarih III. Ahmet'in son dönemi ve I. Mahmut'un ilk dönemlerini kapsamaktadır. Defter de Osmanlı Devleti'nde gerek iç, gerekse dış devletlerle yazışmalar sonucunda ortaya birçok farklı önem ve içerikte olan toplam 398 hüküm mevcuttur⁵⁶. Ayrıca dış devletlere gönderilen suretler ve Osmanlı Devletine cevap olarak gelen suretlerin her ikisi de kayıt altına alınmıştır.

Tablo 1: 7 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterine Göre Mektup Dağılışı

Gayr-i Müslim Devlet	Mektup Sayısı	Müslim Devlet	Mektup Sayısı
Moskov (Rusya)	61	Mekke-i Mükerrreme	31
Leh (Polonya)	14	Kırım	47
Nederland (Hollanda)	6	Acem(İran)	37
İtalya	7	Harezmi	7
Nemçe (Avusturya)	26	Fas	5
İsveç	28	Tunus	2
Fransa	26	Cezire	1
Venedik	22	Bağdat	1
İngiltere	13		
Kutsal Roma Germen	2		

Tablo:1 de görüldüğü üzere defterde Müslüman ve gayr-i müslim olmak üzere birçok devlet ile yazışmalar yer almaktadır. En çok yazışmanın gerçekleştiği gayr-i müslim devlet Moskov iken, Müslüman devletin İran olduğu görülmektedir. Bunun temel sebebi bu devletler ile yaşanan savaş halidir. Hükümlerin hangi sayfada hangi devlet ile gerçekleştiği tarihiyle birlikte verilmiş olup bu kayıtlar tablo halinde Ek -2 de yer almaktadır. Ayrıca defterden bir örnek teşkil etmesi adına transkripsiyonunu yapmış olduğumuz bir Nemçe hükmü ise Ek-1 de mevcuttur.

⁵⁴ Bediroğlu, 9 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin Transkribi ve Değerlendirmesi, s.13.

⁵⁵ BOA, DVNS. NMH.d.nr.,7, s.1.

⁵⁶ Bu hükümler ayrıntıları ile birlikte Ek.1 de belirtilmiştir.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin kendi dış dünya ile kurduğu bu ilişkiler nâme-i hümayûn adı verilen önemli bir arşiv kaynağının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Name-i hümayûn defterleri içerik bakımından incelendiğinde İlan-nâme /Beşaret-nâme, Fetih-nâme, ve Tehdit-nâme olarak bölümlere ayrılmaktadır. Bu bakımdan Osmanlı diplomasi tarihi açısından son derece önemli olan bahsettiğimiz bu namelerin incelenmesi oldukça önemlidir.

Bu bağlamda çalıştığımız 7 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defteri 1720 -1741 yılları arasını kapsamakta ve III. Ahmet ile I. Mahmut dönemleri hakkında bilgi vermektedir. Osmanlı padişahlarının, diğer devletlerin hükümdarlarıyla yapmış olduğu bu yazışmalar genel anlamda Osmanlı dış politikası hakkında bilgi sunmaktadır. Miladi 1699 yılından itibaren başlayıp 1918 yılına kadar tutulmuş olan nâme-i hümayûn defterlerin içeriğinde taht değişiklikleri, savaş ve barış kararları, atamalar, ölümler ve evlilikler hakkında bilgilere yer verilmektedir. İncelemiş olduğumuz defterde birçok devletle yazışmaların yapıldığı görülmekte olup toplam yazışmanın 398 adet olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Rusya İran ve Kırım ile yazışmaların daha yoğun olduğu görülmektedir. Bunun nedeninin bu devletler ile gerçekleşen savaş halinden kaynaklı olduğu özellikle Rusya ile gerçekleşen yazışmaların büyük bir kısmının Belgrad antlaşması ile ilgili olduğu bilinmektedir.7 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinden örnek teşkil etmesi için transkribini yapmış olduğumuz belge ise bir Beşaret-nâme örneğini içermektedir. Klasik nâme-i hümayûnlardan farklı olarak tuğra ve mühr-i hümayûna yer verilmemiş olup Osmanlı belgelerinde muhatabın sıfatlarının sayıldığı Elkab bölümünün olmadığı görülmüştür. Ayrıca defterde bazı hükümler okunamamış olup bu hükümlerin hangi devlet ile hangi tarihte gerçekleştiği tespit edilememiştir. Genel olarak bakıldığında incelediğimiz bu defter Osmanlı Devleti'nin hem kendi içindeki hem de dış dünyadaki dünya siyasetine karşı olan diplomatik tutumunu gün yüzüne çıkarmaktadır.

KAYNAKLAR

- Baştürk, Harun, *9 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans tezi, Kilis 2016.
- Bediroğlu, Songül, *9 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin Transkribi ve Değerlendirmesi (s. 1-115) (H. 1186-1218/M.1772-1803)*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, Kilis 2014.
- BOA, DVNS. NMH. d.nr.,7.
- Bozkır, Tuğba, *Name-i Hümayun Defterlerine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı Özbek Münasebetleri*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş 2009.
- Cebecioğlu, vd. *Kırım Hanlarına Name-i Hümayûn (2 Numaralı Name Defteri)*, İstanbul 2013.
- Çetin, Atilla, “Osmanlı Arşivciliğine Toplu Bir Bakış”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, C. XXXIII, S. 2, Ankara (1984): s. 53-65.
- Çıtlık, Hacer, *4 Numaralı Name-i Hümayun Defteri Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (H. 1203-1206/ M. 1788-1792)*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, Kilis 2014.
- Çiftçi, Hilal, *Osmanlı-Safevi İlişkilerinin Diplomatik Dili*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora tezi, Çankırı 2015.
- Dağ, Ahmet Emin, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*, İstanbul 2004.
- Erdem, Gökhan, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sürekli Diplomasi’ye Geçiş Süreci*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora tezi, Ankara 2008.
- Kaçan Erdoğan, Meryem, “1701 Tarihli Osmanlı-Venedik Ahidnâmesi”, *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. IV, S. 1, Eskişehir (2003): s. 63-77.
- Kodaman, Timuçin ve Yaşar Akçay, “Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye’ye Bıraktığı Miras”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Isparta (2010): S. 22, s. 75-92.
- Kurtaran, Uğur, “Osmanlı Diplomasi Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar ile Bu Kaynakların İncelenmesindeki Metodolojik ve Diplomatik Yöntemler Üzerine Bir Değerlendirme”, *OTAM*, S. 38, Ankara (2015): s. 107-139.
- Kurtaran, Uğur, “Pasarofça Antlaşması’na Göre Yapılan Sınır Tahdit Çalışmaları ve Belirlenen Yeni Sınırlar”, *Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C. XI, S. 55, Samsun (2018): s. 285-300.
- Kurtaran, Uğur, “Sultan Birinci Mahmud’un Rusya’ya Verdiği 1739 Tarihli Ahitnamenin Diplomatik Açından Tahlili”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. I, S. 29, İzmir (2014): s. 213-232.
- Kurtaran, Uğur, “Karlofça Antlaşması’nda Venedik, Lehistan Ve Rusya’ya Verilen Ahitnamelerin Genel Özellikleri ve Diplomatik Açından Değerlendirilmesi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, 35 (60), (2016): s. 97-139.
- Kurtaran, Uğur, “Karlofça Antlaşması’ndan Sonra İstanbul’a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırlanması ve Yapılan Harcamalar”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 37/S.63, (2018): 331-370.
- Kurtaran, Uğur, “Ottoman-Austria Border Determination Works And Newly Determined Borders According To The Treaty Of Belgrade Of 1739”, *Belgrade 1521-1867*, (Ed. Dragana Amedoski), Belgrade (2018): s.169-193.
- Kurtaran, Uğur, “XVIII. Yüzyıla Ait Hudutname ve Sınır Tahdit Örneği: Karlofça Antlaşması’na Göre Belgrad Sınırlarının Belirlenmesi”, *Osmanlı Diplomasi Tarihi Kurumları ve Tatbiki*, (Ed. Mehmet Alaaddin Yalçınkaya-Uğur Kurtaran), Grafiker Yayınları, Ankara (2018): s. 119-145.

- Kurtaran, Uğur, “ Küçük Kaynarca ve Yaş Antlaşmaları Arasında Eflak ve Boğdan’da Hudutların Belirlenmesi ve Esirlerin Serbest Bırakılması (1774-1793)”, *III. Uluslararası Al-Farabi Sosyal Bilimler Kongresi*, 9-11 Kasım (2018): Ankara, s. 27-64.
- Kurtaran, Uğur, *Osmanlı Diplomasi Tarihinden Bir Kesit Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri (1526-1791)*, Kahramanmaraş 2009.
- Kurtaran, Uğur- Esmen Çimen, “Nâme-i Hümâyûn Defterlerinin Kaynak Değeri ve Altı Numaralı Defterin Tanıtımı”, *Yeni ve Yakınçağlarda Osmanlı Diplomasisi*, (Ed. Ahmet Dönmez), Ankara 2019, s. 13-57.
- Kurtaran, Uğur “Heinrich Christoph Freiherr Von Penkler’in İstanbul Elçiliği Ve Falliyetleri”, *Cappadocia Journal Of History And Social Sciences*, Vol: 10, April- (2018): s.222-251.
- Kuzucu, Serhat ve Hacer Çıtırık, “Osmanlı Tarih Yazımında Önemli Bir Kaynak: Nâme-i Hümâyûn Defterleri ve 4 Numaralı Nâme-i Hümâyûn Defterinin Belge Özetleri”, *OTAM*, Ankara (2016): S.40, s. 145-166.
- Kütükoğlu, Mübahat, *Osmanlı Belgelerinin Dili* (Diplomatik), İstanbul, 1994.
- Özkan, Selim Hilmi, *Osmanlı Devleti ve Diplomasi*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- Özkna, Selim Hilmi, *Amcazâde Hüseyin Paşa (1644-1702)*. Saarbücken: Türkiye Alim Kitapları, 2015.
- Polatçı, Türkan, “Osmanlı Batılılaşmasında Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi’ nin Paris Sefaretnamesi’nin Önemi ”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* C. II, S. 2, Çankırı(2011): s. 249-263.
- Sander, Oral *Anka’nın Yükselişi ve Düşüşü Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme*, Ankara: 2008.
- Savaş, Ali İbrahim, “Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi”, *Osmanlı*, C. I, 1999.
- Savaş, Ali İbrahim,“(1994-1995).Takrir-i Ahmed Merâmî Efendi Azak Muhaddidi Ahmed Merâmî Efendi’nin 1740/1741 Sınır Tespit Çalışmaları Hakkındaki Raporu”, *Belgeler*, C.XVI, S.20, Ankara(1994): s.151-173.
- Savaş, Ali İbrahim, *Osmanlı Diplomasisi*, İstanbul : 2007.
- Tunç, Salih,“Osmanlı Sultanı III. Selim’den Fransa Kralı Louis XVI’nın Selim III.’e Namesi”, *Mediterranean Journal of Humanities*, C. VIII, S. 1, Antalya (2018), s. 367-368.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Beydilli Kemal. 34 cilt. İstanbul, 2009.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Aksoy Hasan.12 cilt. İstanbul, 1996.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,Fayda, Mustafa.1 cilt. İstanbul, 1988.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi ,Kütükoğlu, Mübahat S.,1 cit. İstanbul.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi ,Kütükoğlu, Mübahat S., 12 cilt. İstanbul 1995.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi ,Kütükoğlu, Mübahat S., , 5 cilt. İstanbul 1992.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,Kütükoğlu, Mübahat S., 9 cilt. İstanbul 1994.
- Unat, Faik Reşit, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnâmeleri*, Ankara ,1987.
- Zararsız, Abdullah, *16/4 Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri “Venedik Ahidname Defteri”(Transkripsiyon-Değerlendirme)*, Akdeniz Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2015.

EKLER

3.1. 7 Numaralı Nâme-i Hümâyûn Defterinden Nemçe'ye Verilen 1730 Tarihli Nâmenin Transkribi⁵⁷

Nemçe Çasarına cülus-ı hümâyûnu, müşâr nâme-i hümâyûn

Cenab-ı hüdavendi mâlik'ül mülk-i celleetü azimehühazretlerinin meyamini teyyidat-ı celiyye-i ezeliyye teyamini tevfikatı celiye-i lem yezeliyyesi ve bâisi efzeniş alem ve mefahirini ade-i maksud cüz-i ve külli hadiyyi sebil hateme celle-i enbiya ve resul-i canibi hüda hüda Muhammed ül Mustafa aleyhi minesselevat ezgaha ve midet tehayat evfaha hazretlerinin mu'cizat-ı kesiratü'l- berekâtı ileserîr-i saltanat ve hilafet ü şehriyari ve oranın haşmet ve üvvehet ve cihandarı Cenab-ı devlet meabımıza meyveret ve işbu sene-i selase ve erbain ve mieteyn ve elf şehri Rebîul'evvelin on dokuzuncu günü ki pazartesi gündür. Taht-ı ali cihet-i Osmanî ve oranın saltanat ve küşud-u sitanı üzre cülus-ı hümâyûnumuz mukadder olub cümle-i memalik-i mahrusimizde mecmu' müminin ve muidi ma'bet musemin olan cevâmi' kudsi mecamiin ruhsimenabirinde nam-ı hümâyûnumuzda hutbeler okunub ve darü'l-lharp nukud-u nama'dud olan mahallede ve vücuh-u der ehem ve donanıra ismi sa'âdet dostumuza sikkeler oldurub ahkâ-ı kaza imzamız cümle memalik-i kışvetül emcamızda cari ve işga ve nuru afitabat atlü daddan zelamı zülh ve setmi viddari olmağla ihbar-ı cülus-u azimet nüvisimiz .Devlet-i Alîyyemiz ile sulh u selah-ı müstevhibül felâh üzere olan mülük-i sutude selûke iş'ar âdet-i kadimeyi eslaf-ı sa'âdet ittisafımız olmayın bu dine-i müstahsene-imûra hıyaratıyla cülûs-u saâdet-i hümâyûnu haber-i mesevvet ezin i'lam-u ilan için tarafınıza dahi nâme-i hümâyûn-u azimet makrunumuzistar ve iftihâr-ül ümera-ül ekâbir hâlâ şikk-ı sâni paşası olan Mustafa dame ikbalüh-u ülühüvihe irsal kılınmıştır. Lede'l-vusul hanedan-ı şamî erkân ve dudman-ı rashil-ül bünyanımızla müstahkem ve pâyedar ve müşeyyid ve üstüvar olan uhud-u sadıka ve şurud ve inka muktezasınca cülûs-u hümâyûnumuzdan dostluğa layık meserret bi nihaye izhar ve taht-ı hükümetimiz de olan hükkam-ı memleket ve ayân-ı vilayetimize iş'ar idub mabeyinde münakid ve muhkem ve tarafeynden muhtesim olan şerayid ahd-u peyman ve sâbık sükunet ve eyman-ı zaman meymenet avanımızda dahi kemakan ve cemanbinel mücit hâlâ fennî cevaz gösterilmeyub mabeyinde her kısım olan musafat ve muvalatın merasimi gereği gibi riayet olunması emnü rahat ve re'aya tarafeyne vesile iduk bi iştihahtır. Vesselam-ı ala minettabiyyü hüdâ elhadî.

Bir sureti de Leh Kralına

Fi evahir 1143.

3.7.2. 7 Numaralı Nâme-i Hümâyûn Defterinden Nemçe'ye Verilen 1730 Tarihli Nâme'nin Değerlendirilmesi

Bu name-i hümâyûn, 1730 yılında vefat eden III.Ahmet'den sonra onun yerine tahta geçen I. Mahmud'un cülûs-u hümâyûnunu bildirmek üzere Nemçe Çasarına gönderilmiştir. Bu yönüyle belge beşaret-nâme özelliği göstermektedir. Klasik nâme-i hümâyûnlarda olduğu gibi ilk olarak davet rüknüyle başlanmış olup bu bölümde şu ifadeler yer verilmiştir. "Cenab-ı hüdavendi mâlik'ül mülki celleetü azimehü hazretlerinin meyamini teyyidat-ı celiyye-i ezeliyye teyamini tevfikatı celiye-i lem yezeliyyesi ve

⁵⁷BOA, DVNS. NMH.d.nr.,7, s.230.

baisi efzeniş alem ve mefahirini ade-i maksud cüz-i ve külli hadiyyi sebil hateme celle-i enbiya ve resul-i canibi hüda hüda Muhammed ül Mustafa aleyhi minesselevat ezgaha ve midet tehayat evfaha hazretlerinin mu'cizat-ı kesiratü'l- berekâtî".Davet rüknü ne çok uzun ne de çok kısa tutulmuştur. Davet rüknünün kısa ya da uzun tutulması diplomatik açıdan bir anlam ifade etmez. Davet rüknünün ardından gelen padişah tuğrasına yer verilmemiştir. Padişah tuğrasının bulunmaması diplomatik açıdan bir anlam ifade etmemektedir.I.Mahmud'dan övgü ile bahsedilen ünvan kısmı çok uzun tutulmamış ve şu şekilde ifade edilmiştir: "Serîr-i saltanat ve hilafet ü şehriyari ve oranın haşmet ve üvvehet ve cihandarı Cenab-ı devlet meabımıza meyveret". Görüldüğü üzere unvan kısmı klasik namelerdeki unvan bölümüne kıyasla oldukça kısadır. Bu durumda Osmanlı Devleti'nin Karlofça ve Pasarofça antlaşmalarıyla prestij kaybı yaşaması ve üstünlüğünü kaybetmesi ile alakalıdır. Bu bölümün ardından gelmesi gereken karşı tarafın elkab ve dua rüknuna yer verilmemiş olup şikk-ı sâni paşanın elkab ve duasına yer verilmiştir." ve iftihâr-ül ümera-ül ekâbir hâlâ şikk-ı sâni paşası olan Mustafa dame ikbalühu ülvhüvihe irsal kılınmıştır".Ardındanâmenin yazılış amacının belirtildiği nakil kısmına geçilmiştir. Bu bölümde Rebûl'evvelin on dokuzuncu pazartesi günü Osmanlı devletine tayin olunmuş olan I. Mahmud'un tahta çıkışının mutlu ve müjdeli haberi Nemçe Çasarına bildirilmiştir. Ayrıca geçmişte iki devlet arasına yön veren halis dostluğun devamı dile getirilmiştir. Bu dostluğu bozacak olaylara izin verilmeyeceği ve barışın ehemmiyeti için dostluk şartlarına uyulacağı özellikle belirtilmiştir. Bu durum da gösterir ki Osmanlı Devleti savaşçı bir politikadan barışçıl bir politikaya geçmiştir. Nâmenin son bölümünde ise diğer nâmelerde olduğu gibi nâmenin yazıldığı tarih fi evahir 1143 olarak belirtilmiştir.

EK-1:7 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defterinin İçeriği (BOA, DVNS. NMH. d.nr.,7.)

Defter No	Hüküm No	Sayfa No	Konu Başlığı	Tarih
7	1	16,17,18,19,20	Moskov Çarına nâme	Fi sene 1133
7	2	21	Moskov Çarına nâme	Fi Rebi'ülahir sene 1133
7	3	22	Moskov Çarına nâme	
7	4	23	İran Şahından gelen nâme	
7	5	24	İran Şahından gelen nâme	
7	6	26	Kırım Hanına nâme	
7	7	27	Fransa Padişahından gelen nâme	Fi Zilhicce sene 1133
7	8	28	Fransa Padişahından gelen nâme	Fi Zilhicce sene 1133
7	9	29	Fransa Padişahından gelen nâme	Fi Zilhicce sene 1133
7	10	30	Fransa Padişahından gelen nâme	Fi Zilhicce sene 1133
7	11	30	Fransa Padişahından gelen nâme	Fi Zilhicce sene 1133
7	12	31	İran Şahı tarafından vezir-i azam İbrahim Paşaya nâme	Fi Rebi'ülahir sene 1133
7	13	32	Kırım Hanından gelen name	
7	14	33,34		
7	15	35		
7	16	36,37,38		
7	17	39	Moskov Çarından gelen nâme	
7	18	40	Moskov Başvekilinden gelen nâme	
7	19	41,42		

7	20	43	Neccar Hanına nâme	Fi evahir-i Rebi'ülevvel sene 1134
7	21	44	Belh Hanına nâme	Fi evahir-i Rebi'ülevvel sene 1134
7	22	44	Moskov Çarına nâme	Fi evasıt-ı Rebi'ülahir sene 1134
7	23	45	Mekke-i Mükerrerem Şerifine nâme	
7	24	46	Nemçe Çasarından sadrazam hazretlerine gelen	Fi evasıt-ı Rebi'ülahir sene 1134
7	25	46	Nemçe Başvekili tarafından sadrazam hazretlerine gelen nâme	
7	26	47,48	İran Şahına nâme	
7	27	49	İran Şahına nâme	Fi evasıt-ı Cumâdelûlâ sene 1134
7	28	50,51,52,53	İranŞahına nâme	Fi evasıt-ı Cuâdelâhire sene 1134
7	29	54-55		
7	30	56,57	Moskov Çarından gelen nâme	
7	31	58,59	Moskov Başvekili tarafından gelen nâme	
7	32	60		
7	33	61	Moskov Çarına nâme	Fi evasıt-ı Şevval sene 1134
7	34	62	Leh Kralına nâme	Fi evasıt-ıŞevval sene 1134
7	35	63,64	Moskov Çarına nâme	Fi evahir-i Zilhicce sene 1134
7	36	65	Şervan hanına nâme	Fi evahir-i Rebi'ülevvel sene 1135
7	37	66	Mekke-i Mükerreme Şerifine nâme	Fi evasıt-ı Rebi'ülevvel sene 1135
7	38	67	Mekke-i Mükerreme Şerifine nâme	Fi evail-i Recep sene 1135
7	39	68	Venedik Hanına nâme	Fi evasıt-ı Safer sene 1136
7	40	69	Mekke-i Mükerreme Şerifine nâme	Fi evail-i Rebi'ülevvel sene 1136
7	41	70	Kırım Hanına nâme	
7	42	71	Dahısta Emirine nâme	
7	43	72	Dahıstan tarafından gelen nâme	Fi evahir-i Cemazielahir sene 1136
7	44	73	Şervan Hanına name	
7	45	74	Mekke-i Mükerrerem Şerifi Şerif Abdullaha Name	Fi evasıt –ı Muharrem sene 1136
7	46	75		
7	47	76	Moskov Çarından gelen nâme	Fi evail-i Muharrem sene 1136
7	48	77	Moskov Çarından gelen nâme	
7	49	78,79,80,81	İran Şahı tarafından gelen nâme	
7	50	82,83,84,85,86	İran Şahı tarafından gelen nâme	

7	51	87	Kırım Hanına nâme	
7	52	87	Kırım Hanına nâme	
7	53	88	Mekke-i Mükerrerme nâme	Fi evail –i Rebi’ülahir sene 1137
7	54	89	Kırım Hanına nâme	
7	55	90	Moskov Çarı tarafından gelen nâme	Fi evahir-i Rebi’ülahir sene 1137
7	56	91	Moskov Çarından gelen nâme	Rebi’ülahir fi sene 1137
7	57	92	Moskov Çarından gelen nâme	
7	58	93	Moskov Çarının başvekilinden gelen nâme	
7	59	94	Mekke-i Mükerrerme nâme	Fi evasıt –ı Cemazielevvel sene 1137
7	60	95	Moskov Çarına nâme	Fi evasıt-ı Cemazielevvel sene 1137
7	61	96,97,98,99	Moskov Çarına nâme	
7	62	100		
7	63	101	Moskov Çariçesinden gelen nâme	Fi evail-i Recep sene 1137
7	64	102	Moskov başvekilinden gelen nâme	
7	65	103	Kırım Hanına nâme	Fi eveil-i Safer sene 1137
7	66	104	Moskov Çariçesi tarafından gelen nâme	
7	67	105,106	Moskov Çariçesine nâme	
7	68	107	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	Fi evasıt-ı Zilhicce sene 1137
7	69	108	Kırım Hanına nâme	Fi evasıt-ı Zilhicce sene 1138
7	70	109	Kırım Hanına nâme	Fi evahir-i Muharrem sene 1138
7	71	110	Kutsal Roma Germen İmparatoruna yazılan nâme	Fi evasıt-ı Zilkade sene 1138
7	72	113,114	Kırım hanına nâme	
7	73	115	Tunusa yazılan nâme	
7	78	125,126		Fi evahir-i Rebi’ülevvel sene 1138
7	79	127	İsveç Kralına nâme	
7	80	128	Venedik nâme	Fi evahir-i Rebi’ülevvel sene 1138
7	81	129,130	Mekke-i Mükerrerme nâme	Fi evasıt –ı Rebi’ülevvel sene 1138
7	82	131,132	Kırım Hanına nâme	Fi evahir-i Rebi’ülevvel sene 1138
7	83	133	Mekke-i Mükerrerme nâme	Fi evahir-i Recep sene 1139
7	84	135	Kırım Hanına nâme	Fi evasıt-ı Cemaziyellevevel sene 1139

7	85	136	Kırım Hanına nâme	Fi evahir-i Recep sene 1139
7	86	137	Moskov Çarından gelen nâme	
7	87	138	Nederland gelen nâme	
7	88	139		
7	89	140	Kırım Hanına nâme	
7	90	141		Fi evahir-i Rebi'ülevvel sene 1140
7	91	142,143	İran Şahı tarafından gelen nâme	
7	92	144,145,146		
7	93	147,148		
7	94	149,150,151	İran Şahına nâme	
7	95	152	İran Şahına nâme	
7	96	153,154	İngiltere Kralına nâme	
7	97	155	Mekke-i Mükerreme nâme	Fi evahir-i Recep sene 1140
7	98	156	Nederland nâme	Fi evahir-i Şaban sene 1140
7	99	157	Kırım Hanına nâme	
7	100	158	İsveç Kralından gelen nâme	
7	101	159,160		
7	102	161		
7	103	161		
7	104	162	Moskov Çarından gelen nâme	
7	105	162	Moskov Çarından gelen nâme	
7	106	163,164	Moskov Çarına nâme	
7	107	165	Moskov Çarına nâme	
7	108	166	İngiltere Kralından gelen nâme	
7	109	167	İngiltere Kralından gelen nâme	
7	110	168		Fi evahir-i Cemaziyelevvel sene 1141
7	111	169	Mekke-i Mükerreme nâme	Fi evahir-i Cemaziyelevvel sene 1141
7	112	170,171	Nemçe Çasarına gönderilen nâme	
7	113	172		Fi evahir-i Cemaziyelevvel sene 1141
7	114	173,174		Fi Rebi'ülahir sene 1142
7	115	175		Fi evahir-i Şevval sene 1141
7	116	176		Fi evahir-i Zilhicce sene 1140
7	117	177,178	Eşref Şahtan veziriazam hazretlerine gelen nâme	
7	118	179	Eşref Şahtan gelen nâme	
7	119	180,181	Eşref Şahtan gelen nâme	
7	120	182,183	Eşref Şahtan gelen nâme	
7	121	184	Eşref Şahtan gelen nâme	
7	122	185,186,187,188	Moskov Çarından gelen nâme	

7	123	189,190,191,192,193	Eşref Şahtan gelen nâme	
7	124	194	Eşref Şahtan gelen nâme	
7	125	195,196,197,198,199,200	Mekke-i Mükerrermeden gelen nâme	
7	126	201,202,203	İran Şahına nâme	Fi Safer sene 1143
7	127	204,205	İran Şahından gelen nâme	Fi Safer sene 1143
7	128	206,207	İran Şahından gelen nâme	
7	129	208	İran Şahından gelen nâme	
7	130	209,210	İran Şahında gelen nâme	Fi evasıt –1 Rebi’ülevvel sene 1142
7	131	211	İran Şahından gelen nâme	Fi evasıt-1 Rebi’ülevvel sene 1142
7	132	212,213	İran Şahından gelen nâme	Fi evasıt-1 Rebi’ülevvel sene 1142
7	133	214	İran Şahından gelen nâme	Fi evasıt-1 Rebi’ülevvel sene 1142
7	134	215,216		Fi evasıt-1 Rebi’ülevvel sene 1142
7	135	217,218		Fi evasıt-1 Rebi’ülevvel sene 1142
7	136	219	Mekke-i Mükerreme nâme	Fi evahir-i Rebi’ülevvel sene 1142
7	137	220	Moskov Çariçesinden gelen nâme	Fi evail-i Şevval sene 1142
7	138	221,222	Moskov Çariçesinden gelen nâme	Fi evahir Şevval sene 142
7	139	223	Moskov Çariçesine nâme	Fi evahir Şevval sene 142
7	140	223,224	Moskov Çariçesine nâme	Fi evahir Şevval sene 142
7	141	225	İngiltere Kralına nâme	Fi evahir-i Zilkade sene 1142
7	142	226	İngiltere Kralına nâme	Fi evasıt-1 Rebi’ülevvel sene 1143
7	143	227	Kırım Hanına nâme	Fi evahir –i Rebi’ülevvel sene 1143
7	144	228	Mekke-i Mükerreme nâme	Fi evahir-i Rebi’ülevvel sene 1143
7	145	229	İran Şahına nâme	Fi evasıt-1 Rebi’ülevvel sene 1143
7	146	230	Nemçe Çasarına nâme	Fi evahir-i Rebi’ülevvel sene 1143
7	147	231	Fransa Padişahına nâme	Fi evahir-i Rebi’ülevvel sene 1143
7	148	232	Moskov Çariçesine nâme	Fi evasıt-1 Rebi’ülevvel sene 1143
7	149	232	Venedik Cumhuriyetinden gelen nâme	
7	150	233	Venedik Cumhuriyetine nâme	Fi evasıt-1 Rebi’ülevvel sene 1143

7	151	233,234	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	
7	152	235	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	Fi evahir-i Rebi'ülevvel sene 1143
7	153	236	Venedik Cumhuriyetinden gelen nâme	
7	154	236	Venedik Cumhuriyetinden gelen nâme	
	155	237	İran Şahına nâme	Fi evahir-i Şevval sene 1143
7	156	239	Leh Kralından gelen nâme	Fi evail -i Muharrem sene 1143
7	157	240	Leh Kralından gelen nâme	Fi evail-i Muharrem sene 1144
7	158	241	Leh Kralından gelen nâme	
7	159	242	Moskov Çariçesinden gelen nâme	Fi evail-i Muharrem sene 1144
7	160	243,244	Moskov Başvekilinden gelen nâme	
7	161	245	Moskov Çariçesinden gelen nâme	
7	162	246,247	Fas Kralından gelen nâme	
7	163	248	Fas Kralından gelen nâme	
7	164	249,250	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	
7	165	251	Fransa Padişahından gelen nâme	
7	166	252	Fransa Padişahından gelen nâme	
7	167	253	Fransa Padişahından gelen nâme	
7	168	254,255	Moskov Çariçesinden gelen nâme	
7	169	256	Moskov Çariçesinden gelen nâme	Fi Cemaziyelevvel sene 1144
7	170	257	Moskov Çariçesinden gelen nâme	
7	171	258	Moskov Çariçesinin Başvekilinden gelen nâme	
7	172	259	Moskov Çariçesinin Başvekilinden gelen nâme	
7	173	260	Moskov Çariçesinin Başvekilinden gelen nâme	
7	174	261	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	Fi Recep sene 1144
7	175	262	Nemçe Çasarından gelen nâme	
7	176	263	Nemçe Çasarının Başvekilinden gelen nâme	
7	177	264	Moskov Çariçesine nâme	Fi evail-i Cemaziyelahir sene 1144
7	178	265,266	Kırım Hanına nâme	Fi evail-i Şevval sene 1144
7	179	267	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	Fi evasıt-ı Safer sene 1144
7	180	268	Nemçe Çasarından gelen nâme	
7	181	269	Nemçe Çasarından gelen nâme	
7	182	270	Nemçe Başvekilinden gelen nâme	
7	183	271	Fas Kralından gelen nâme	
7	184	272	Nemçe Çasarına nâme	
7	185	273	Harezmi Hanına nâme	Fi Receb 1143

7	186	274	Kırım Hanına nâme	Fi evahir-i Zilhicce sene 1143
7	187	275,276	İsveç Kralından gelen nâme	Fi evahir-i Safer sene 1143
7	188	277,278	İsveçBaşvekilinden gelen nâme	
7	189	279	İsveç Kralına nâme	Fi evasıt-ı Rebi'ülevvel sene 1145
7	190	280	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	
7	191	280,281	Fas Hakimine nâme	
7	192	282,283	Leh Kralından gelen nâme	
7	193	284	Leh Kralına nâme	
7	194	285	Mekke-i Mükerrerrem Şerifine nâme	Fi evahir –i cemaziyelevvel sene 1145
7	195	286	Venedik Cumhuriyetinden gelen nâme	
7	196	287	Venedik Cumhuriyetinden gelen nâme	
7	197	288,289	Kırım Hanına nâme	Fi evahir-i Safer sene 1145
7	198	290,291	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	
7	199	292,293	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	Fi evahir-i sene 1145
7	200	294	İngiltere Kralından gelen nâme	
7	201	295,296	İngiltere Kralından gelen nâme	
7	202	297,298	Özbek Hanına nâme	
7	203	299	Fransa Kralından gelen nâme	
7	204	300		
7	205	301,302	İngiltere Kralından gelen nâme	
7	206	303	Nederland gelen nâme	
7	207	304	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	Fi evasıt –ı Zilhicce sene 1145
7	208	305	Venedik Elçisinden gelen nâme	
7	209	306	Venedik Cumhuriyetinden gelen nâme	
7	210	320,321	Venedik Cumhuriyetine gönderilen nâme	
7	211	322,323	Venedik cumhuriyetinden gelen nâme	
7	212	324,325	Kırım Hanına nâme	Fi evasıt –ı Zilhicce sene 1145
7	213	326	Kırım Hanına nâme	
7	214	327	Kırım Hanına nâme	
7	215	328,329	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	
7	216	330,331	İsveç Kralından gelen nâme	
7	217	332	İsveç Kralından gelen nâme	
7	218	333,334	İsveç Kralından gelen nâme	
7	219	335,336,337	İsveç Kralına nâme	
7	220	338,239	İsveç Kralına nâme	
7	221	340	Leh Kralından gelen nâme	
7	222	341	Leh Kralından gelen nâme	
7	223	342,343,344,345	Leh Kralından nâme	Fi evahir-i Muharrem sene1145
7	224	346	Venedik Cumhuriyetinden nâme	

7	225	347,348,349,3 50,351,352,35 3,354,355,356, 357, 358,359	Kırım Hanına nâme	Fi evasıt-ı Cemaziyelevvel sene 1146
7	226	360,361,362	Şervan hanına nâme	Fi evail-i Recep sene 1146
7	227	363		
7	228	364,365,366,3 67,368	Nemçe Çasarının Başvekilinden gelen nâme	
7	229	369	Harezm Hanına nâme	Fi evasıt-ı Şevval sene 1146
7	230	370	Harezm Hanından gelen nâme	
7	231	371,372,373	Mekke-i Mükerrrem Şerifine nâme	
7	232	374	Mekke-i Mükerrreme Şerifine nâme	
7	233	375	Kırım Hanına nâme	Fi evail-i Cemaziyelevvel sene 1146
7	234	376	Venedik Cumhuriyetine nâme	Fi evasıt-ı Cemaziyelevvel sene 1146
7	235	376,377		
7	236	378	Venedik Cumhuriyetinden gelen nâme	
7	237	379		
7	238	380	Kırım Hanına nâme	Fi Recep sene 1147
7	239	380	Moskov Çariçesinden gelen nâme	
7	240	381	Moskov Çariçesinin Başvekilinden gelen nâme	
7	241	382	Venedik Cumhuriyetinden gelen nâme	
7	242	382	Venedik Cumhuriyetinden gelen nâme	
7	243	383		
7	244	384	Moskov Çariçesinden gelen nâme	
7	245	385	İsveç Kralının Başvekilinden gelen nâme	
7	246	386,387	Kırım Hanına nâme	
7	247	388	Kırım Hanına nâme	
7	248	389	Kırım Hanına nâme	Fi evail-i Safer sene 1148
7	249	390,391	Mekke-i Mükerrreme Şerifine nâme	Fi evasıt-ı Safer sene 1148
7	250	392		Fi evahir-i Safer sene 1148
7	251	393,394,395	Moskov Çariçesinin Başvekilinden gelen nâme	
7	252	396	Moskov Çariçesine gönderilen nâme	Fi evail-i Rebi'ülevvel sene 1148
7	253	397	Kırım Hanına nâme	Fi evasıt-ı Cemaziyelevvel sene 1148
7	254	398,399		Fi evahir-i Cemaziyelevvel sene 1148
7	255	400	Kırım Hanına nâme	
7	256	401	Kırım Hanına nâme	Fi evasıt-ı Ramazan 1148
7	257	402	İngiltere Kralından gelen nâme	

7	258	403	İngiltere Kralından gelen nâme	
7	259	404,405	Kırım Hanına nâme	
7	260	406,407,408	İngiltere Kralına nâme	
7	261	409,410,411,412		
7	262	413,414,415	İran Şahına nâme	
7	263	416,417	İran Şahına nâme	
7	264	418,419,420,421	İran Şahına nâme	
7	265	422,423	İran Şahına nâme	
7	266	424,425	İran Şahına nâme	
7	267	426	İran Şahına nâme	
7	268	427	Kırım Hanına nâme	
7	269	427		Fi evail-i Rebi'ülevvel sene 1149
7	270	428	İngiltere Kralından gelen nâme	
7	271	429	Mekke-i Mükerreme Şerifine nâme	Fi evahir –i Rebi'ülevvel sene 1149
7	272	430	Harezmi Hanına nâme	
7	273	431	Harezmi Hanından gelen nâme	
7	274	432,433,434,435	Nemçe Çasarının Başvekilinden gelen nâme	
7	275	436,437	Harezmi Hanına nâme	Fi evahir-i Safer sene 1149
7	276	438,439,440,441,442	İsveç Kralına nâme	
7	277	443	İsveç Kralına nâme	Fi evasıt-ı Safer sene 1149
7	278	444,445	İsveç Kralından gelen nâme	
7	279	446	Nemçe Çasarından gelen nâme	
7	280	447,448	Nemçe Çasarından gelen nâme	
7	281	449	Fransa Devletinin Başvekilinden gelen nâme	
7	282	449	Fransa Başvekilinden gelen nâme	
7	283	450	Nederland gelen nâme	
7	284	451	Nederland gelen nâme	
7	285	451	Nedarland gelen nâme	Fi evahir –i Rebi'ülevvel sene 1149
7	286	452	İsveç Kralından gelen nâme	
7	287	452	Nedarland gelen nâme	
7	288	453	Nemçe Başvekilinden gelen nâme	
7	289	454	Kırım Hanına nâme	Fi evahir-i Zilkade sene 1149
7	290	455		Fi evahir-Zilkade sene 1149
7	291	455		
7	292	456		
7	293	457	İsveç Kralından gelen nâme	
7	294	457	Leh Kralından gelen nâme	

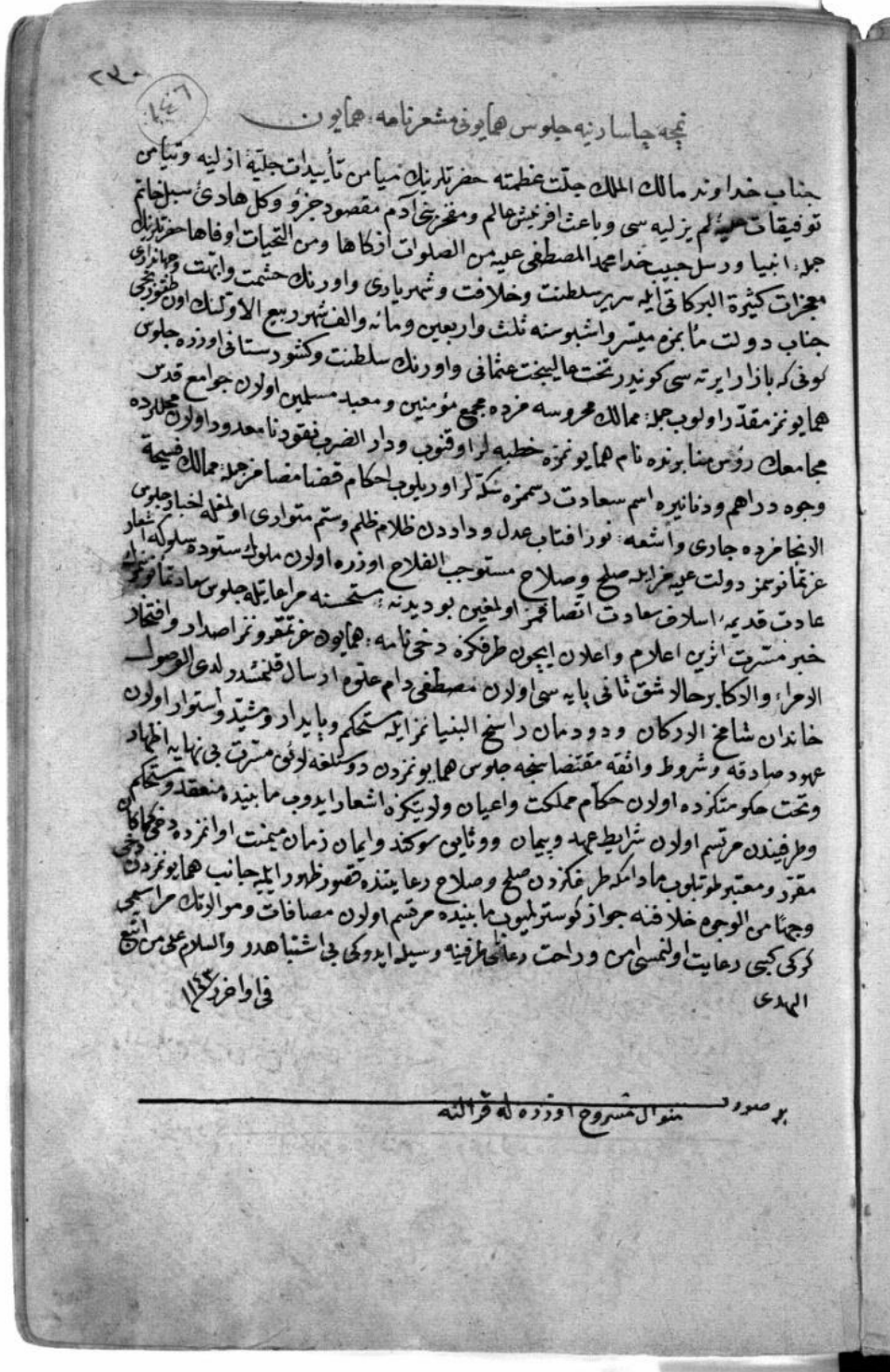
7	295	458,459	Leh Kralına nâme	
7	296	460,461,462,4 63,464,465,46 6,467,468,469, 470	Moskov Başvekilinden gelen nâme	
7	297	471,472	Leh Kralına nâme	
7	298	473	İran Şahından gelen nâme	
7	299	474,475	İran Şahından gelen nâme	
7	300	476,477	İran Şahından gelen nâme	
7	301	478,479	İran Şahından gelen nâme	
7	302	480	İran Şahına nâme	
7	303	481	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	
7	304	482	Moskov Çaricesine nâme	Fi evail –i Rebi’ülevvel sene 1150
7	305	482	Kırım Hanına nâme	Fi evahir-i Safer sene 1150
7	306	483,484,485,4 86		
7	307	487		
7	308	488,489		
7	309	490	Fransa Padişahından gelen nâme	
7	310	491	Kırım Hanına nâme	Fi evahir-i Zilhicce sene 1150
7	311	492,493	Mekke-i Mükerrerme nâme	
7	312	494	Mekke-i Mükerrerme nâme	
7	313	495	Kırım Hanına nâme	Fi evail-i Cemaziyelevvel sene 1151
7	314	496	İsveç Kralından gelen nâme	
7	315	497,498,499	İsveç Kralından gelen nâme	
7	316	500	İsveç Kralından gelen nâme	
7	317	501,502	İran Şahından gelen nâme	
7	318	503,504,505,5 06	İran Şahına nâme	Fi evasıt –ı Safer 1151
7	319	507	Kırım hanına nâme	Fi evasıt-ı Safer 1151
7	320	508	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	Fi evahir-i Ramazan sene 1151
7	321	509	İsveç Kralından gelen nâme	
7	322	510	İsveç Kralından gelen nâme	Fi evahir-i Muharrem sene 1151
7	323	511	İsveç Kralına nâme	
7	324	512	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	Fi evasıt-ı Rebi’ülevvel sene 1151
7	325	513	Venedik Cumhuriyetine nâme	
7	326	514	Venedik Cumhuriyetinden gelen nâme	
7	327	515		
7	328	516,517	İran Şahına nâme	

7	329	518,519,520,5 21,522,523	İran Şahına nâme	
7	330	524,525,526,5 27,528,529,53 0,531,532	Nemçe Çasarına nâme	
7	331	533	İsveç Kralından gelen nâme	
7	332	534	İsveç Kralından gelen nâme	
7	333	535	Kırım Hanına nâme	
7	334	536		
7	335	537		
7	336	538,539,540,5 41		
7	337	542,543	Moskov Çariçesine nâme	
7	338	544	Kırım Hanına nâme	Fi evahir-i Şevval sene 1152
7	339	545,546,547,5 48,549	Moskov Çariçesinden gelen nâme	
7	340	550	İran Şahına nâme	
7	341	551		Fi evasıt –ı Muharrem sene 1153
7	342	552		
	343	553,554	Moskov Çariçesine nâme	
7				
7	344	555,556,557,5 58	İtalya Kralından gelen nâme	
7	345	559	İtalya Kralından gelen nâme	
7	346	560,561,562	İtalya Kralına nâme	
7	347	563,564,565,5 66,567	İtalya Kralına nâme	Fi evahir-i Cemaziyelevvel sene 1153
7	348	568	Fransa Padişahından gelen nâme	
7	349	568	Fransa Padişahından gelen nâme	
7	350	569	Fransa Elçisine verilen nâme	
7	351	570	Nemçe Çasarından gelen nâme	
7	352	570	Moskov verilen nâme	
7	353	571	Mekke-i Mükerrerme Şerifine nâme	Fi evasıt –ı Rebi'ülevvel sene 1153
7	354	572,573,574,5 75,576,577,57 8,579,580,581	Fransa Padişahına verilen nâme	
7	355	582,583	Fransa Padişahına nâme	
7	356	584,585	İsveç Kralına nâme	
7	357	586,587,588	İsveç Kralına nâme	
7	358	589,590	İsveç Kralına nâme	
7	359	591,592		
7	360	593		Fi evahir-i Şevval sene 1153
7	361	594	Nemçe Çasarından gelen nâme	
7	362	595	Nemçe Çasarından gelen nâme	

7	363	596		
7	364	597,598		
7	365	599,600,601,602		
7	366	603,604,605	İtalya Kralından gelen nâme	Fi evail-i Muharrem sene 1153
7	367	606	Nemçe Çasarından gelen nâme	
7	368	607	Nemçe Çasarından gelen nâme	
7	369	608	Nemçe Çasarından gelen nâme	
7	370	609		Fi evahir-i Safer sene 1153
7	371	610,611	Nemçe Elçisinden gelen nâme	
7	372	612	Nemçe Çasarından gelen	
7	373	612	Nemçe Çasarından gelen	
7	374	613	Fransa Padişahından gelen nâme	
7	375	614	Fransa Padişahından gelen nâme	
7	376	615	Fransa Padişahından gelen nâme	
7	377	615	Fransa Padişahından gelen nâme	
7	378	616	Fransa Padişahına nâme	
7	379	617	Fransa Padişahından gelen nâme	
7	380	618,619,620,621	Moskov Çariçesine verilen nâme	
7	381	622,623	Moskov Çariçesinden gelen nâme	
7	382	624,625	Moskov Çariçesinden gelen nâme	
7	383	626,627	Kırım Hanına nâme	Fi evahir –i Ramazan sene 1153
7	384	628		
7	385	629		
7	386	629		
7	387	630		
7	388	631		Fi evail-i Zilhicce sene 1153
7	389	631		
7	390	632	Nemçe Çasarından gelen nâme	Fi evail-i Recep sene 1153
7	391	633	İtalya Kralına nâme	
7	392	634		
7	393	635	Moskov Çarina nâme	Fi evail-i Recep sene 1153
7	394	636,637	Moskov Çarina nâme	
7	395	638		
7	396	638,639		
7	397	640	Moskov Çarina nâme	Fi evahir –i Rebi’ülevvel sene 1153
7	398	641,642,643	Moskov Çarina nâme	

**EK.2: Nemçe'ye Verilen 1730 Tarihli Nâme-i Hümayûn
(BOA, DVNS. NMH.d.nr.,7).**

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) *

A. {DVNS.NMH.}